

SUNNANSJÖ BRUK PÅ 1700-TALET

Hyttbacken var benämningen för marken på ömse sidor om landsvägen mellan Kvarngårde och Broby. Där fanns två lantegendommar av vilka den södra var en betydande bergsmansgård som var föregångare till bruksherrgården.

Vid sekelskiftet 1700 hette dess ägare Måns Andersson. Hans son Anders Månsson (född 1700) övertog gården och kom att medverka i ett stycke svensk historia, nämligen Dala-upproret 1743, då bergsmännen krävde enhetliga taxor på såväl järn som spannmål för att kunna få ekonomi i sitt näringsfång. Anders Månsson klarade sig från rannsaking men något av de första åren på 1750-talet fick gården en ny ägare, hos vilken Anders Månsson fick stanna som arrendator eller hälftenägare.

Bergsmansgårdens nye ägare hette Zacharias Pomp, född i Falun 1724. I A Hülphers beskrivning över sin dalaresa 1757 finns uppgifter om Pomp i Sunnansjö. Han köpte 1/5 av hyttan och 1/6 av stångjärnssmidet av bergsmän som skuldsatt sig hos förläggare i köpstäderna. Trots att Pomp var kronofogde och ej bergsman skötte han sin bergsmanssyssla med framgång och berömmes för att genom urval av malmer ha förbättrat järnets kvalitet.

Pomps köp innebar att nytt kapital och nya kunskaper om järnframställning tillfördes Sunnansjö Hytta. Driften skedde året om, smeder anställdes och det upprättades hyttkontrakt där arbetskraft i hyttan bands upp för längre tidsperioder. En sliten och otydlig karta över Sunnansjö 1759 finns bevarad i Falu lantmäterikontor. Nuvarande herrgårdsbyggnad och västra flygeln fanns ej då men en markering kan skönjas för den östra flygeln, som tillkom c:a 1650.

SUNNANSJÖ HERRGARDS TILLKOMST

Då Zacharias Pomp 1762 flyttade från Sunnansjö övertogs hans egendom och bruksrörelse av Jonas Cedercreutz, tillika landshövding, som sedan 1726 ägde och drev Ludvika bruk.

1730-1775 var det friherre Carl Gustav Cedercreutz (född 1706), kammarherre hos kung Adolf Fredrik, som "regerade" på Ludvika bruk och herrgård. Han var gift med en friherrinna de Geer. Den nyin-köpta sunnansjödelen blev säte för Ludvika Bruks lokal-förvaltning och fick en egen inspektör. Sunnansjö Masugn var 1742 en bergsmanshytta som drevs med bergsmännens egen malm och eget kol.

I takt med järnbruks-expansionen lät bruksägarna bygga större bostadshus. Johan Axel Cedercreutz, född 1732, friherre och överjägmästare i Kopparbergs län blev brukspatron 1775 efter faderns död. Med stor sannolikhet var det han som under 1770-talets senare hälft lät bygga nuvarande huvudbyggnad på Sunnansjö Herrgård. Enligt sägnen ska den ha uppförts som en gåva till en älskarinna, vem vet vi dock inte, ej heller sanningen i påståendet.